

Anton
Hykisch
Bezhlavý
čas

IKAR

İKAR

Bezhlavý
čas

Anton
Hykisch
Bezhlavý
čas

Text © 2022 by Anton Hykisch
Design © 2022 by Tomáš Cikán
Slovak edition © 2022 by IKAR, a.s.

ISBN 978-80-551-8159-2

Long is the way and hard, that out of hell leads to light.
John Milton: Paradise Lost, Book 2, 432 – 433

Dlhá a ťažká je cesta, ktorá z pekiel vedie k svetlu.
John Milton: Stratený raj, Druhá kniha, verše 432 – 433

I. část
1790
– 1791

1

Slabosť silných

Marec 1790. Noc. Stredom Viedne od Burgu kráčajú dvaja muži v kapucniach. Mesiac v splne osvetľuje kruhové Michalské námestie. Muži prejdú opusteným námestím a zamieria do ulice Kohlmarkt. Na rohu sa zastavia, niečo si šepkajú, jeden muž sa otočí a neistým krokom sa vracia na námestie. Druhý muž kráča ďalej. Zastaví sa pred vysokým nájomným domom. Pred masívnou bránou sa poobzerá a z pláštia vytiahne veľký kľúč. S námahou otvorí bránu, pánty zaškrípu a muž vojde do chodby. Opatrne privrie ťažkú bránu, obklopí ho tma a ticho. Ťažko dýcha. Hmatá vo vrecku, vytiahne sviecu a kresadlo. Plameň sa ustáli a muž so sviečkou v ruke vystupuje na schodisko s kovaným zábradlím.

„Bližšie. Bližšie, prosím... Ešte bližšie,“ šepkala a privrela oči, ale nič necítila. Trocha sa nadvihla a prikryla sa do pol pása. „Je mi zima, drahý,“ dodala. Pootvorila oči, pozrela nahor. Prišiel. Mäsité a krásne pery, panovačná brada, pekná tvár. Muž nerozhodne stál pri komode, posúval si nočnú košeľu, uškrnul sa, azda si uvedomil, že vyzerá trochu komicky, podišiel bližšie, pod koberčekom zavrzgala drevená podlaha, belostná posteľ rozložitá ako námestie, batist sa zaleskne pod pásom mesačného svitu. Muž bol ešte udychčaný z toľkých schodísk. Na chvíľu zapochyboval sám o sebe. Už v mladosti si presne určil pravidlá života, zámery a priebeh každého dňa a každej noci a vďaka tomu dosiahol všetko, temer všetko, čo si zaumienil. Som naozaj v túto noc v nájomnom dome na Kohlmarkte? Nesníva sa mi? Naozaj som v tomto byte, ktorý zaberá skoro celé

poschodie? Čo mám urobiť? Naozaj som to chcel? Opatrne urobil krok k posteli. Zažmúril oči, potom ich váhavo pootvoril, ako keď odkrývame porcelánovú skrinku s kandizovaným ovocím. Áno, je tu, som nad ňou, ona sa hýbe, dýcha, je na dosah. „Som tu, áno, čakám. Bližšie, bližšie, prosím. *Caro Pietro...*“ Vztýčila sa takmer v hneve, stihol si zapamätať len dve plno ožiarené pologule a jarček, vzrušenie sa už nedalo zahatať, žena ho strhla na seba a už sa stal väzňom, žalárnikom, násilníkom, dobyvateľom, nie, nie, už sa nedá odolať, všetko ide mimo nás, mimo plánu, dve telá sú napäté na prasknutie, drobné prekážky, nezrovnalosti hravo zdolávame, bližšie, ešte bližšie, do seba, áno, na ostrie noža, vpich dýkou. „Ostaň, prosím, ostaň! Tak, áno, tak... bez pohybu. Drahý Pietro.“ Teda ostanem vnútri, nepohnem sa, lebo tak chceš. „Milá, drahá Lívia... *mia carissima amata...* Som unavený.“

„Aké úžasné! Aj ja... *sono stanca.*“

Vystrel sa len na chvíľu, potom sa znova vrátil. Bližšie, celkom blízučko k nej. Mesiac sa o kúsok posunul, svietil na komodu s flakónmi. Noc sa nekončila, len pokračovala.

Nevedno, ako dlho driemal. Hlas sa jej triasol od chladu.

„Nikdy si nezvyknem na kachle. Vo Florencii sme ich nepotrebovali.“

Pretreľ si oči. Lívia ho hladkala po kučerách.

„V našej ríši teplo nie je samozrejmosťou. Sluha musí naložiť hrubšie kláty. Aby pahreba vydržala aj po polnoci. Inak všetko v poriadku, *bellissima?*“

„Rodičia sú spokojní. Aj bratia. Som vám nesmierne vďačná.“ Zľahka sa prehodila na druhú stranu a celkom nezmyselne mu bozkávala hlavu. Hanbil sa, že nie je dosť oholený.

„Mal by som ísť. Mám toľko práce. Lopotím ako kôň.“

„Nie, prosím! Nie!“

„Tu na severe je všetko iné.“ Chcel Lívii povedať, že nerozumie, nechápe ťarchu bremena týchto dní, ale nechcel ju uraziť.

„Pietro, *carissimo*, boli ste niekedy zalúbený? Tak vážne, naozaj?“

„Bol. Veľmi dávno.“

„Bola pekná? Prosím, rozprávajte!“

„Maďarky sú pekné.“ Videl pred sebou štíhlu, krehkú ženu. Nie, viac nepovie. Zomrela mladučká, mala niečo s pľúcami. Koľko rokov prešlo odvtedy? Dvadsať? Ešte žila naša nezlomná Mária Terézia. A my dvaja najstarší bratia predurčení na vyššie ciele. Mňa chcela matka vidieť ako cirkevného hodnostára. Starší brat mal byť spoluvládcom. Obaja sme boli zaľúbení. Jozef získal mysticky krásnu Talianku Izabelu. Ja som bol zbláznený do grófký Erdődy. Dvorské pikantérie. Obaja opantani bezhlavou túžbou. Jozefovi matka povolila. Mne nie. Žiadna bezvýznamná grófka z rebelantského Uhorska. Čaká ťa infantka španielskeho kráľa. Len o pol druhu roka staršia od teba. Mária Lujza je pekná, videli sme portrét. Bude sa ti páčiť. Budeš šťastný. Vzdychol si, premýšľal, ako sa dostať k hodinkám na stolíku. V okne odlesk mesačného svitu. Koľko hodín zostáva do svitania? Rozbolela ho hlava. Mám toľko práce. Pohniezdil sa. Mária Lujza sa ukázala skvelá partnerka. Pani matka mala pravdu, ako vždy. Prežívam priam harmonické manželstvo. Milovať sa s takou ženou je nielen rozkoš, ale aj dedičná výhoda, uznanie matky, rodu, dynastie aj občanov. Lebo ani v našom storočí (opatrne ho nazývajú storočím osvietenstva) stále nie je hanba plodiť deti a zaplaviť zem. Urodzení rodom ešte stále súťažia v počte detí s miliónmi bezmenných chudákov. Naozaj by som mal ísť, budem za pracovným stolom nevyspatý... Šestnásť detí, to je ľudský nástroj Božieho plánu, dvanásť chlapcov a štyri dievčatá. Tak sa má žiť, ľudský rod, societa nesmie zahynúť ani na najvyššej priečke pyramídy, tesne pod nebom.

„Rozumiem, drahý. Aj v iných národoch môžu byť pekné ženy.“

„Lívia, *carissima*...“

Na čo teraz mieri? Na tú rozšafnú, bláznivú lady Annu Cowper? *Mylady*... Ach, Lívia ešte netuší, že som priviedol na nehostinný sever ďalšiu Florentanku. Kedy sa dozvie, že je tu Madeleine Bianchiová, komorná z paláca Pitti? Ale i tak Lívia ostáva prvá a najmilšia.

Popoludnie pred štyrmi rokmi v Pise. Arogantní študenti v miestnom divadle vypískali nadanú balerínu, výsosť, ako

vážený občan mesta a starostlivý otec som objektom urážok chuligánov. Urážať umelcov znamená urážať elitu národa, však-áno. *Signorina* Raimondi, moja dcéra, je tu so mnou. Predstúp, Lívia, pred osvieteného veľkovojuvodu! (Sme obeťou škandálu, výsosť, žiadam safisfakciu.) A tak sa slečna Lívia Raimondi stala súčasťou môjho života, stále milá a ochotná, tichá členka rodiny.

Lívia akoby si na chvíľu zdriemla. Muž sa opatrne vymanil z objatia, spustil nohy na zem a potme hľadal teplé spodky. Bol čoraz nervóznejší. Dychčiac navliekal na seba kúsok zložitej garderóby. Kam som položil parochňu? Nie, prišiel som bez parochne, pohladil si pravé stočené kučery po oboch stranách hlavy. Vtom sa mesačnou nocou rozľahol náznak plaču. Stípol. Lívia vyskočila z lôžka.

„Preboha, Luigi!“

Chvíľu načúvala, ale detský výkrik zanikol, utopil sa v marcovej noci. Až po chvíli si vydýchla, obrátila sa k mužovi: „Asi zlý sen... Žiadne strachy. Je pri ňom moja matka... Drahý, neodchádzajte, prosím!“ Pietro Leopoldo sa pohlol a pokračoval v obliekaní. „Nechcete ho vidieť? Je taký rozkošný.“ Dvojročné deti sú ozaj rozkošné. Zavrel oči a uvidel pred sebou desiatky detských rúčok, nožičiek, zadočkov. „Podobá sa na vás, *carissimo*.“ Potom polohlasom hovorila akoby pre seba. Spomienky na teplý juh a šľachetnosť veľkovojuvodu Pietra Leopolda sa miešali s obrazmi rozkošného paláca na rohu Piazza San Marco vo Florencii, na tiché nádvorie paláca, v tieni morušovníkov sa obaja skláňajú nad plodom svojej lásky, omamné podvečery v hale, veľkovojuvoda zariadil dom signory Raimondi podľa svojho vkusu do posledného kútika, osobne vybral obrazy, knihy, vázy a hodiny. Lívia sa obzrela, Pietro Leopoldo už bol obľechený, zacítila ihly ranného mrazu. Prekliaty sever. Namiesto paláca zaliateho slnkom temný byt v nájomnom dome kdesi v mrazivej Viedni. Čo ma tu čaká?

„Luigi, áno, náš Luigi!“ obrátil sa s úsmevom k Lívii. „Dostane všetko, čo potrebuje. Poskytnem mu zákonné meno, primeranú výchovu, titul, úrad pri našom dvore.“ Zapínal si vestu a trápil sa s nákrčníkom, „Prepáč, *carissima*, už musím ísť.“

Lívia vyskočila, náhlivo sa zamotala do župana. Naozaj sa nemusí obávať?

„*Lei è molto gentile,*“ zašepkala, keď obišla široké lôžko. Vtom Pietro Leopoldo zavadil laktom o stolík a zhodil knihu. Zdvhol ju.

„Ach! Pierre Choderlos de Laclos! *Nebezpečné známosti!* Ty čítaš takéto šialené romány?“

„Neviem... nie ja. Môj brat...“

„Drahá priateľka! Diabolské zvädzanie, milovanie ako neustála zrada. Vikomt de Valmont a markíza de...“

„Markíza de Merteuil,“ doplnila bojazlivo.

Temná silueta Pietra Leopolda oproti oknu s načínajúcim sviatom. Prízrak. Striasla sa.

„To predsa nie je náš prípad, Lívia! Žiadne francúzske erotické prekáračky! My nezabíjame mimomanželské detičky. My sme... my máme priateľky, teda... priateľku, však? Ak sme zhrešili, môžeme sa vyspovedať. A tak aj činíme.“

Vtlačil Laclosove *Nebezpečné známosti* na knižnú poličku medzi *Nasledovanie Krista* Tomáša Kempenského a Fénelonov spis o výchove mládeže ženského pohlavia.

„Mimochodom, ten Laclos. Schudobnený šľachtic, zmohol sa na jediný román. Teraz sa dal na politiku. Je poslancom v tom ich revolučnom sneme.“ Medzi flakónmi na komode nahmatal svoje hodinky, striebornou retiazkou prevrhol niekoľko fľaštičiek. Tá vôňa! Vložil hodinky do vrečka, retiazku upevnil na pozlátý gombík. „Aby som nezabudol, *carissima*, o niekoľko týždňov pricestuje aj moja, teda budúca arcivojvodkyňa s dcérami. Nebuď prekvapená, keď dostaneš od... ehm... od arcivojvodkyne pozvánku do Burgu na čaj.“ Odkášlal si. „Mária Ludovika – ako teraz Rakúšania prekrstili Máriu Lujzu – prejavila k tebe náklonnosť ešte tam na juhu.“ Chcel dodať, že Mária Lujza s vďačnosťou prijala pomoc Lívie Raimondi pri plnení náročných manželských povinností, najmä po posledných dvoch bolestných potratoch. Chápavý úsmev na Líviinej tvári urobil zbytočnou akúkoľvek poznámku o náklonnosti osvietenej infantky. Takže iba dodal: „Naše štyri dievčatá sa na teba mimoriadne tešia.“

„Ste naozaj veľmi šlachetný, drahý,“ začervenala sa Lívia. Naklonila sa nad široké lôžko a urovnávala periny. Nad lôžkom trónila rozsiahla olejomalba. V kruhu roztomilých detí stojí Pietro Leopold s rukou na pleci žiariacej Márie Lujzy. Dvere do spálne v byte na Kohlmarkte sa tíško zaklapli.

Muž, uzímený, prebehol cez Michalské námestie k Hofburgu. Na dlažbe hrkotali káry zeleninárov a mliekarov. Vyšli aj prví zametači. Studené marcové slnko sa dotklo Viedne. Čaká ma namáhavý deň. Driem ako kôň.

„Z prechádzky, vaše veličenstvo?“ Strážca pri bráne vzorne salutoval.

„Áno.“

Prešiel do chodby, kde už dal odstrániť necitlivé zatebnenia, ktorými cisársky palác pošpatil jeho nešťastný zosnulý brat.

Najprv ho čaká nezodpovedaná korešpondencia do všetkých kútov Európy. Najskôr napíše úbohej sestre Mimi, ktorá s chorým manželom už tretí mesiac trčí vo vyhnanstve, lebo povstanci sa zmocnili Bruselu a vyhlásili samostatnosť Spojených belgických provincií. Všetko sa dalo do pohybu, do bezhlavého pohybu.

Brat Lívius sa musí rozhodnúť

Pod plášťom noci na predjarí roku 1790 v prekúrenej izbe v najjužnejšom cípe Habsburského mocnárstva sa trápil iný muž. Sedel za pracovným stolom s olejovou lampou s parádnym zeleným tienidlom a hľadel na mapu Sriemskej župy na samom konci územia označeného ako Slavónsko. Jeho byt v krídle župného domu v mestečku Vukovar hľadel priamo na Vodnú vežu a budovy prístaviska pozdĺž Dunaja. Široká veľrieka na severe tvorila hranicu. Nad Dunajom rovinatá Báčka, úrodný kraj, súčasť Uhorského kráľovstva. Mapa bola jasná: Sriemska župa je pozdĺžne pohoďený slíž na juhu ohraničený tromi riekami: zo severu pri zákrute Dunaja sa od západu vlieva Dráva, kým južnú hranicu župy tvorí kľukatá Sáva, ktorá sa spojí s Dunajom až pri Belehrade.

Mapu pokrývali hárky husto popísaného papiera. Ročná správa miestodržiteľstvu vo Viedni o situácii v Sriemskej župe, na bývalej Vojenskej hranici pozdĺž Osmanskej ríše. Župný píšár musí urobiť druhopis, aby nám ostal doklad do archívu. Nie je správa pridlhá? Nútil sa znova čítať hárky pokryté nemeckým rukopisom, no hluk zvonka sa stával nielen badateľným, ale aj neznesiteľným. Ozvali sa aj prvé výbuchy. Strhol sa, vymotal sa z deky, vyskočil z kresielka k oknu. Áno, štabarc sa niesol zľava, od zámku Eltz, okná zámockého areálu takmer všetky svietili, zase prásk, výbuch ako z dela, hádam len nezaútočili Turci? Nie, veď sú ďaleko, je prímerie. Sp්රžka žiarivých iskier pokryla celé francúzske okno. Ohňostroj? Znova strelba ako z pušiek. Prebehol k pracovnému stolu a schytil medený zvonec.

Vo dverách sa objavila zhrbená žena s červenou tvárou, v rukách košík s polienkami.

„Áno, osvietený pane, práve som chcela priložiť.“

„Čo to je za štabarc tam vonku, Demáková?“

Žena záhradníka, lebo ona to bola, dobehla k vysokým kachliam a zložila polienka do kovového stojana.

„Neviem, osvietený pane. Tamtí,“ neisto ukázala naľavo k zámku, „panstvo, veľkomožní sa zabávajú. Veď ráčia vedieť... ako vždy. Sú fašiangy.“

Ozval sa aj spev, hulákanie z rozľahlých nádvorí, od koniarní a maštali. Nejasné výkriky, možno chorvátčina, maďarčina, azda aj nemčina. Vojaci? Bireši? Sluhovia, pohoniči?

Záhradníčka Demáková s prázdny mpletým košíkom sa ťuchala k dverám.

„Mali by sedieť v teple, páňko, lebo zimnica ich znova schytí za krk. Nepamätajú sa? Nechcú umšlág? Alebo im dolej m lipového čaju? Nech sa len merkujú, Panenka Mária!“

Ohňostroj sa zase zmocnil dlhého okna. Dočerta! Oslepený odstúpil od okna.

„Nič nepotrebujem! Zmiznite, Demáková!“

Pokúšal sa čítať svoj elaborát, no nedalo sa. Do hluku z ulice zaznelo buchotanie na bránu. Čo robí záhradník Demák, kde je kuchárka? Prečo nejdú do podbránia? Asi drichmú alebo popíjajú, akoby zacítil závan rakije.

Vo dverách sa zjavil vysoký chlap v chorvátskom slávnostnom prešivanom červenom kabátci, odstrčil Demákovú a vrátil sa do izby. Roztiahol náruč.

„Brat Lívius! Aký som rád, že som vás zastihol.“

V tuhom objatí zovrel zoslabnutého hostiteľa.

„Pane... teda brat Oktavián,“ zabrblal prekvapene. „Kde sa tu beriete, drahý *amice*?“

„U grófa Eltza, brat Lívius, tam sme... tam sú všetci. Oslavujeme... poniektorí. Ponektorí zaháňame bôl.“

S hrmotom si pritiahol stoličku, rozopol si červený plášť, posadil sa. Počkal, kým záhradníkova žena neopustí miestnosť, naklonil sa nad pracovný stôl, prižmúril oči a zašepkal:

„Prišiel som vás varovať, brat Lívius! Situácia sa priostruje! Mali by ste sa stiahnuť do bezpečia!“

„Nerozumiem, pane... brat Oktavián.“

„Sú tam všetci,“ mávol rukou smerom k zámockému areálu Eltzovcov. „Hodnostári župy, priatelia z celého Slavónska aj z Požegy, aj zo Záhrebu. Magnáti. Všetci najdôležitejší. Hrozí vám nebezpečenstvo, drahý Lívius.“

Lívius vstal spoza máp a papierov. Prešiel k vysokému sekretáru a vybral fľašu s vinetou.

„Vukovarské. Zbiera medaily až z Francúzska. Dáme si.“

Ponalieval, náhlivo si obaja vypili.

„Francúzsko, áno, Francúzsko je vo veci,“ povedal šľachtic zvaný Oktavián a stíšil hlas. „Revolúcia nás dobehla. Všetkých v mocnárstve.“

Lívius vytiahol z kopy na stole knihu.

„Rousseau, *Spoločenská zmluva*. Áno, poznám, preberali sme v lóži... Lenže u nás v mocnárstve je všetko inak. Magnáti a vysoký klérus v Ostrihome, Budíne aj v Záhrebe si vysvetľujú Rousseaua po svojom. Zmluva medzi kráľom a suverénom-ludom, áno, rozumiete, brat Lívius, áno, všetci sú za spoločenskú zmluvu, pakt! Chcú prinútiť nového panovníka, aby obnovil práva magnátov a vysokého kléru! Žiaľ, náš milostivý a najlepší cisár je mŕtvy. Takže podľa aristokratov je mŕtva aj cisárova svojvôľa, jeho šesťnásťtisíc dekrétov a handbiletov. Celá jeho samovláda je v troskách.“

„Nuž, áno. Jozef Druhý dvanásť rokov nezvolal ani jeden stavovský snem. Nedal sa korunovať.“

„Prezývali ho Klobúkový kráľ, všakáno, brat Lívius? Teraz sa všetko obrátilo proti nám. Chápete? Proti nám!“

„Ale čo udalosti vo Francúzsku?“ vyhrabal z papierov na stole *Moniteur*. „Ústavodarné národné zhromaždenie stále zasadá, deklarácia ľudských a občianskych práv sa uvádza do praxe.“

Brat Oktavián mávol rukou: „Deklarácia práv občanov... sny filozofov schválené stovkami nadšencov v Paríži...“ Napil sa vína. „Všetci ľudia sú si od prírody rovní, slobodní a nezávislí a majú vrodené práva...“ uškrnul sa. „Francúzi tie vzletné slová odpísali od Američanov z Virgínskej deklarácie. Lahko sa deklaruje rovnosť v Amerike, kde v osadách vysťahovalcov niet šľachtica, ha-ha.“

„Nepodceňoval by som takéto zásadné vyhlásenia. Veď o niekoľko dní v októbri parížske ženy a ozbrojenci z vidieka vyhnali kráľovskú rodinu z Versailles! Kráľ je fakticky zajatcom v centre Paríža. A deklaráciu práv podpísal.“

Brat Oktavián znervóznel. „Musíme byť realisti. Nie sme v Paríži. Vo Viedni zomrel náš zvrchovaný ochranca. Ten, čo aj vás menoval do úradu. Pred smrťou ho českí a maďarskí magnáti donútili kapitulovať. Zvolal stavovské snemy, zriekol sa väčšiny reforiem...“

„Ostalo zrušenie nevoľníctva. Ostal Tolerančný patent. Ja ako...“

„Viem, brat Lívius, ste z váženej rodiny dušpastierov evanjelikov augsburského vyznania. Lenže práve preto vám hrozí...“

Brat Lívius si znova odpil, z fľašky už dosť ubudlo, od Dunaja ťahal nočný chlad. „Otvorím azda slivovicu, zahrejeme sa.“

Hluk zvonka zase zosilnel. Ozval sa spev.

„Nie! Nie! Neverím, že sa všetko skončilo.“ Pozrel na vysokú kachlovú pec v kúte. „Prudký oheň môže pohasnúť. Pahrebu naspodku pece možno oživiť niekoľkými vetvičkami a rozdúchať plameň. V Európe sa rozhorel požiar. Pozrite, brat Oktavián.“ Schytil francúzske noviny. „Čítajte!“

„Zrušili náboženské rehole... Všetci reholníci a mníšky, tie pobláznené úbožiatka, sú zbavení rehoľných sľubov.“ Oktavián sa rozosmial. „Náš mŕtvy cisár sa presťahoval do Paríža! Robia všetko, čo sa začalo u nás.“

„Robia viac,“ vykrikol Lívius. „Len čítajte! Zrazili na kolená katolícku cirkev. Všetci kňazi ako občania Francúzska sú odteraz zamestnancami štátu. Celý majetok cirkvi, kostoly, kláštory, katedrály, školy, rezidencie, paláce arcibiskupov, biskupov... a...“ chystal dych, „a tie nespočítateľné tisíce jutár pôdy, na ktorých robotujú státisíce... milióny sedliakov, to všetko je dnes majetkom národa, Francúzska. To je... to je...“ Nadýchol sa. „A my máme byť pesimisti? Tento požiar sa nedá uhasiť, prejde aj k nám, brat Oktavián!“

Brat Oktavián buchol do stola, poháre a štamperlíky sa zatriasli.

„Prestaňte, pane!“ Poobzeral sa. „Uvedomujete si, kde sme? Vukovar nie je Paríž. Viete si predstaviť, že naši sedliačiko-

via, vyplašení, zdrvení vlašajšou zimou, pohašterení katolícki Chorváti, pravoslávni Srbi, vaši luteránski Slováčikovia, zlostní Maďari, Valasi, všetci sa vrhnú na kostoly, kláštory, kaštiele? Áno, zničia, rozdrúzgajú, rozkradnú, podpália všetko, čo im príde pod ruky. Lenže nakoniec sa pohádajú, dopichajú, navzájom sa pozabijajú... Nevedia vládnuť. Och, nie, brat Lívius, zmena bude a príde, nenazveme ju revolúciou. Všetko bude pod kontrolou. V našom bratstve máme svoje plány, všetko bude racionálne. Rozumnosť, brat Lívius! Nezabudnite, čo sme si slúbili na zasadnutí vo Varaždíne!”

Lívius poľakane, so slabosťou v hrudi a s blčiacimi lícami sa prichytil stola a klesol na stoličku. Túžil po tichu, aby si mohol všetko premyslieť. Ticho trvalo len zlomok sekundy, prelet ospanlivej muchy. Znova sa ozval huriavk z kaštiela grófa Eltza.

Šľachtic Oktavián vystrel pravicu a so štamperlíkom v ruke ukázal k zámku. Do virvaru zaznela od Dunaja siréna neskorej lode. Lívius sa striasol. Vari je to signál smrteľného nebezpečenstva?

„Naozaj nerozumiete? Veľmajster mi prikázal, aby som vás varoval! Odišiel som od nich, všetci sú rozgurázení. Nimi nenávidený Klobúkový kráľ dodýchal. Niet tyrana. A oni víťazia! V Záhrebe sa zíde stavovský snem, obnovia Kráľovstvo Chorvátska, Slovinska a Dalmácie, postupne zrušia všetky Jozefove nariadenia.“ Brat Lívius chcel hosťa prerušiť, no nedal sa. „Nechápete? Ste excelentný právnik. Pred rokmi zobral cisár Jozef župám samosprávu, vytvoril väčšie dištrikty, na čelo každého dosadil kráľovského komisára. Menoval svojich úradníkov. Po prvý raz aj nešľachticov. Ibaže to všetko už neplatí!” Spoza okien stále hulákanie, bubny a spev. Oktavián ironicky hľadel na Lívia. „Počujete ich? Všetci v kaštieli sú rozgurázení, oslavujú. Dym z nádvorí cítiť až sem. Sluhovia pália cisárske zástavy a my, osvietení páni, radostne tancujeme okolo ohňa. Jozefinizmus je mŕtvy, milý brat Lívius! Od tejto chvíle budú znova vládnuť župné zhromaždenia, na stolce sa vrátia dediční župani, vysoká šľachta, biskupi. A podžupanov bude voliť župné zhromaždenie.“ Stíchol. Vonku zableskol oneskorený ohňostroj.

„Čiže ja, brat Oktavián, ja už...”

„Presne tak, brat Lívius. Vás do úradu menoval cisár Jozef. Urobil to vraj protiprávne, porušil ústavu Uhorska, Chorvátska-Slavónska.“

„Môžem sa však ako kandidát uchádzať na župnom zhromaždení...“

Brat Oktavián sa rozosmial a sám si naliat ďalší štamperlík.

„Uchádzať? To nemyslíte vážne! Podľa starých predpisov do funkcie podžupana možno zvoliť iba spoľahlivého kandidáta a to je šľachtic rímskokatolíckeho či gréckokatolíckeho vyznania. Amen.“

Lívius sklonil hlavu.

„Samozrejme, som hlupák, prepáčte. Pravdaže, nespĺňam ani ďalšiu zásadnú podmienku a tou je *nobilitas*. Kde by som zobral armáles s kráľovským podpisom?“ Olejová lampa na stole dohasínala, nepomohlo ani dotiahnutie skrutky na knôte. „Nešľachtic, nekatolík!“ Silene sa rozosmial. Šľachtic pod krycím menom Oktavián sa pritiahol k stolu.

„Ste nielen vzdelaný muž advokátskeho stavu, ale aj rojko, brat Lívius. Vo svojich utajených spoločenstvách hlásame a presadzujeme rovnosť ľudí. To nás nez bavuje povinnosti urobiť všetko, aby sme postúpili na spoločenskom rebríčku čo najvyššie. Aby sme pomohli ostatným. Zabudli ste na svoje humánne poslanie? Váš vznešený ochranca brat Szécsenyi, námestník chorvátskeho bána, vám chcel pred rokmi zabezpečiť nižšie šľachtictvo.“ Odmlčal sa, čakal reakciu hostiteľa, ale márne. „Nemali ste záujem. Teraz vám nič iné nezostáva, len rýchlo odísť! Niekam do bezpečia. Ste z Horného Uhorska. Tu na juhu riskujete!“

Brat Lívius si zahryzol do pery, horela mu tvár, možno znova dostal horúčku.

„Pane... ja... cez Vianoce som ledva prežil ťažký zápal pľúc. Utiekol som hrobárovi z lopaty, ako vraví môj záhradník. A ešte predtým...“

„Viem, počul som. Pri pôrode vám umrela manželka aj dieťaťko. Osamelosť je strašná, milý brat, naozaj mi je ľúto.“ Pozrel von oknom k zámku grófa Eltza. „Musím sa vrátiť medzi nich. Aby som nevzbudil pozornosť. Stále ma však znepokojuje vaša dôverčivosť. Poslúchnite radu spolubratov!“

„Čo ak jestvuje aj iná cesta? Po celom mocnárstve stavovské snemy. Nemôžeme sa ukryť pod stôl. Musíme byť tam, kde sa bude rozhodovať. Áno, viem, viem, stavovský snem nie je národné zhromaždenie v Tuileries v Paríži. Revolúcia vo Francúzsku dala voličské právo miliónom ľudí. Uhorský či chorvátsky snem predstavujú len zlomok obyvateľstva.“ Nervózne hľadal na stole svoj rukopis. „V Uhorsku je štyridsaťtisíc šľachticov a takmer päť miliónov nešľachticov. Tamtí majú právo na postavenie, títo musia čakať na rozkazy. Tých päť miliónov sú vlastne otroci bez majetku, naša ústava z nich robí prirodzených nepriateľov. Dnes je to tak.“ Nadýchol sa. „A keby sme zmenili zloženie snemov? Keby v nich získali vplyv aj mešťania, remeselníci, roľníci? Veľa o tom premýšľam a nie som sám. Okolo nás je veľa ľudí, čo majú plán, ako veci zmeniť. A neutekať.“

Chorvátsky šľachtic zapísaný ako brat Oktavián zrazu stratil trepezlivosť.

„Máte pravdu, ale teraz... snívate s otvorenými očami. Dost snívania, braček! V noci treba spať alebo... alebo sa milovať. Áno. Nespavé noci sú plné nástrah mysle.“ Naklonil sa k Líviovi: „Zastavil som sa vo Varaždíne. Prichádzam zo Záhrebu. Nezapudnite, že chorvátsky *Sobor* už zasadá. Magnáti, najvyšší aristokrati sa znova chopili moci! Diktujú na sneme, odmietajú príkazy z Viedne. Chápete? A celkom dôverne vám prezradím: Chorvátsky bán Balassa, náš verný priateľ, obľúbenec cisára Jozefa, ušiel... rozumiete, za noci ubzikol zo Záhrebu! Bojí sa o život! Utielkol do Viedne.“

„Miestokráľ utielkol? Neuveriteľné!“

„Utielkol do Viedne, lenže náš Jozef je mŕtvy.“ Nadýchol sa a zachripel: „Takže, kto vás ochráni, vzácny brat Lívius? Kto?“

Urovnal poháriky a štamperlíky na stole, postavil sa, pritiahol si plášť a pripol si opasok so šablou. Nepochybne odchádza. Brat Lívius ako v snách cupkal za ním k dverám, tvár mu blčala.

Chorvát sa obrátil: „Posledná správa. Najdôvernejšia. Od veľmajstra Rozumnosti v Záhrebe.“ Začal šepkať. Obaja na seba dýchali, ich alkoholové šíky márne medzi sebou bojovali. „Dvanásteho marca večer o pol deviatej dorazil do Viedne toskánsky veľkovojskovo, náš nový panovník, budúci cisár a kráľ Leopold